

Transpersoner i møte med helsevesenet

Av Mar Dokken, for Regionalt kompetansenettverk om kjønnsinkongruens, Helse Vest
Følgende tekst gir en kort innføring i hvorfor det er viktig for alle deler av helsevesenet å være gode på å imøtekomme samfunnets kjønns mangfold, og noen ressurser som kan benyttes i dette arbeidet.

Hvorfor er det viktig for helsevesenet å være aktivt transinkluderende?

Transpersoners møte med helsevesenet beskrives ofte som krevende, både av pasienten selv og behandleren som møter dem. I rapporten [Likeverdig helsehjelp for personer med kjønnsinkongruens](#) (Langeland et.al., 2023) beskrev flere informanter en opplevelse av å ikke bli tatt seriøst av helsepersonellet de møtte, manglende kompetanse om kjønns mangfold i helsevesenet og en opplevelse av å ikke bli hørt eller trodd når de beskrev både sin kjønnsidentitet og vanskene de søkte hjelp for. Dette er særlig bekymringsfullt i kombinasjon med statistikk som gjennomgående peker mot forhøyede nivåer av psykisk uhelse hos transpersoner relativt cispersoner, som sett bl.a. i levekårsundersøkelsen [Seksuell orientering, kjønns mangfold og levekår](#) (Andressen et al., 2021). Langeland et al's rapport understreker i sin konklusjon at det er nødvendig for helsetilbudet å i større grad enn i dag anerkjenne kjønns mangfold. Det anbefales en mer aktiv oppfølging og implementering av den nasjonale faglige retningslinjen for personer med kjønnsinkongruens fra 2020.

Hva er minoritetsstress, og hvordan kommer det til uttrykk i helsevesenet?

Et av temaene som nevnes som grunnleggende kompetanse i den nasjonale faglige retningslinjen er minoritetsstress. Dette er en type kronisk stress som kan forekomme i møte mellom personer med minoritetsstatus og storsamfunnet. Stressorer kan både være distale (eksterne), f.eks. negative kommentarer, diskriminering, feilkjønn eller vold, og proksimale (interne), f.eks. negative forventninger basert på tidligere erfaringer, tildekking av identitetsmarkører, og internalisering av negative holdninger mot ens minoritetsgruppe. Minoritetsstress er sammensatt, og det finnes flere modeller som konseptualiserer fenomenet, deriblant en for transpersoner. Et viktig poeng hva gjelder minoritetsstress er at det ikke kan forenkles til en reaksjon på et direkte stimuli i en gitt situasjon. F.eks. kan en transperson som kommer til et legebesøk ha et høyt stressnivå og piggene ute selv om de aldri har møtt legen før, eksempelvis fordi de har med seg negative erfaringer fra møter med andre leger, fordi de har blitt feilkjønn i innkallingsbrevet, fordi kontoret er implisitt uvelkommende (f.eks. et gynekologkontor med informasjonsmateriale rettet utelukkende mot kvinner), eller en rekke andre grunner. Etersom minoritetsstress kan påvirke ens forventninger til møter med omverdenen og få en til å tilpasse seg deretter, er det viktig å aktivt arbeide for å skape trygge rom for transkjønnede pasienter for å kunne få til gode og konstruktive møter.

Hva trenger jeg å kunne?

I [nasjonal faglig retningslinje](#) står det at alle tjenestenivåer innom helsevesenet bør ha grunnleggende kompetanse om kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og kjønnsbekreftende behandling. Det presiseres at man ikke nødvendigvis behøver spesialisert kunnskap, avhengig av hvor man arbeider, men et minimum av grunnleggende kompetanse og en åpen, anerkjennende og nysgjerrig holdning. Dette underbygges også av funnene til Langeland et.al., hvor to av anbefalingene er en satsing på generell økt kompetanse om kjønns mangfold innom helsevesenet samt å aktivt jobbe for å gjøre helseinstitusjonene tryggere og mer inkluderende for personer med kjønnsinkongruens.

Hvor kan jeg lære mer?

Under punkt 4 [Kunnskapsgrunnlag og kompetanse om kjønnsinkongruens i den nasjonale retningslinjen](#) ligger det en lang liste over ressurser som kan bidra med økt kompetanse om de anbefalte temaene. I tillegg kan man anvende følgende ressurser som en grunnleggende introduksjon til hvordan man som helsepersonell kan møte kjønns mangfoldet blant pasienter på en god måte:

- Foreningen Fris kurs Rosa Kompetanse <https://foreningenfri.no/rosa-kompetanse/>
- Likestillingsenteret KUNs e-læringsverktøy for sykepleiere og helsepersonell om likeverdige helsetjenester til transpersoner (<https://www.kun.no/aktuelt/e-laeringsverktoy-for-sykepleiere-og-helsepersonell-om-likeverdige-helsetjenester-til-transpersoner>)
- iChattens informasjonsside for helsepersonell (<https://www.ichatten.no/helsepersonell>)
- Skeiv kunnskap Kjønnsportalen, særlig 4.1 Grunnregler for helsepersonell (<https://skeivkunnskap.no/1%C3%A6ringsressurser/kjonnsportalen/>)

Utover disse ressursene kan både Regionalt senter for kjønnsinkongruens (RSKI) i Helse Bergen og Nasjonal Behandlingstjeneste for Kjønninkongruens (NBTK) kontaktes ved spørsmål om behandlingstilbudet for personer med kjønnsinkongruens. I tillegg koordinerer senteret i Bergen et kompetansenettverk med ulike representanter fra Helse Vest, som blant annet har skrevet denne teksten. Vi vil ønske lykke til med arbeidet, og velkommen til nyhetsbrevet!

Kilder:

Anderssen, N., Eggebø, H., Stubberud, E. & Holmelid, Ø. (2021) *Seksuell orientering, kjønns mangfold og levekår. Resultater fra spørreundersøkelsen 2020*. UiB. Institutt for samfunnspsykologi. Tilgjengelig fra: <https://hdl.handle.net/11250/2760732>

Helsedirektoratet (2020). Nasjonal faglig retningslinje for helsetjenestetilbud til personer med kjønnsinkongruens [nettdokument]. Oslo: Helsedirektoratet (siste faglige endring 09. juni 2021, lest 20. september 2024). Tilgjengelig fra <https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/kjonnsinkongruens>

Langeland, F., Gulli, M., Rigtrup, B. (2023) *Likeverdig helsehjelp for personer med kjønnsinkongruens*. Nordlandsforskning. Tilgjengelig fra: <https://hdl.handle.net/11250/3109937>

Testa, R. J., Habarth, J., Peta, J., Balsam, K., & Bockting, W. (2015). Development of the Gender Minority Stress and Resilience Measure. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*, 2(1), 65–77.